

פרשת בהעלותך

ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם
בהעלותך יא, יז.

ביטול שלשלת הסמיכה בישראל

הענין של ביטול הסמיכה בישראל הוא דבר הכי תמוה, מדוע וכיצד נפסקה שלשלת הסמיכה איש מפי
איש, מדור לדור:

הסמיכה הראשונה היא - הסמיכה שסמך משה ליהושע, כפי שנצטווה משה רבינו : "קח את יהושע
גו' וסמכת את ידך עליו"^[1], וכן עשה : "ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו"^[2]. וכמו כן סמך משה את
שבעים הזקנים, "ואותן הזקנים סמכו לאחרים ואחרים לאחרים, ונמצאו הסמוכין איש מפי איש עד
בית דינו של יהושע ובית דינו של משה רבינו"^[3].

ומכיון שסמיכת חכמים היא מצוה [ונכלל ב"מצות עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים"^[4]], הרי
מובן, שכל חכם שהוסמך איש מפי איש עד משה רבינו - יש לו חיוב ללמד תורה לתלמידים
("ושננתם לבניך אלו התלמידים"^[5]), ולהשתדל לסמוך את אלו הראויים לסמיכה. ובלשון הכתוב^[6]:
"אל תמנע טוב מבעליו". ובפרט - שעל ידי זה ימשך ענין הסמיכה מדור לדור (כשם שהגיע הוא
לסמיכה).

גודל החשיבות וההכרח שבענין הסמיכה, ועד כמה צריכה להיות ההשתדלות לסמוך חכמים - יש

ללמוד מסיפור הגמרא^[7] אודות רבי יהודה בן בבא :

"פעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזירה על ישראל שכל הסומך יהרג וכל הנסמך יהרג ועיר שסומכין בה תיחרב ותחומין שסומכין בהן יעקרו. מה עשה רבי יהודה בן בבא, הלך וישב לו בין שני הרים גדולים ובין שתי עיירות גדולות, ובין שני תחומי שבת, בין אושא לשפרעם, וסמך שם חמשה זקנים, ואלו הן כו',

כיון שהכירו אויביהם בהן וכו', לא זזו משם עד שנעצו בו כו'".

ומזה למדים - (א) שמלכות הרשעה ידעה והבינה שסמיכה היא ענין עיקרי אצל עם ישראל, ולכן גזרו והחמירו כל כך בענין זה - כידוע שגזירות המלכות היו רק על ענינים עיקריים בתורת ישראל, כמו : מצות מילה, שמירת שבת, וכיוצא בזה, (ב) שרבי יהודה בן בבא מסר את נפשו בפועל ממש כדי לסמוך תלמידים.

הוכחה נוספת על גודל ההשתדלות בענין הסמיכה - ששנים רבות לאחרי שנתבטלה הסמיכה, נאספו גדולי ישראל כדי לחדש את ענין הסמיכה, כידוע שבזמנו של מהר"י יעקב בי רב נאספו כמה וכמה גדולי ישראל וסמכו את מהר"י בי רב - על יסוד דברי הרמב"ם^[8] ש"אם הסכימו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דיינים ולסמוך אותם, הרי אלו סמוכים", ומהר"י בי רב סמך ארבעה מחכמי ישראל, וביניהם - מרן הבית-יוסף, והבית יוסף סמך את ר' משה אלישיך, והוא סמך את ר' חיים וויטאל. אלא שסמיכה זו בטלה בסיבת המחלוקת של מהרלב"ח [לוי בן חביב] שהתנגד לכך, כידוע ומפורסם פרטי הדברים^[9].

ועל פי כל הנזכר לעיל - גדולה התמיהה: מדוע נפסקה שלשלת הסמיכה בישראל - מכיון שכל חכם שנסמך השתדל לסמוך עוד תלמידים, ותלמידיו השתדלו לסמוך את תלמידיהם, וכך הלך הדבר ונמשך דור לאחרי דור, אם כן, מאיזה טעם נפסק הדבר? !

מצד אחד - ענין הסמיכה הוא דבר חשוב ומוכרח ביותר, כנזכר לעיל בארוכה, ולאידך - אין קושי

מיוחד בדבר, שהרי אין צורך בתנאים מיוחדים [קיומו של בית המקדש, סמיכה בלשכת הגזית דוקא], כי אם - שיהיה החכם ראוי לסמיכה^[10], ובודאי היו בכל הדורות תלמידי חכמים שהיו ראויים לסמיכה, וכן שתהיה הסמיכה בארץ ישראל^[11], ובודאי היו שיירות מצויות בין בבל לארץ ישראל. כך שגם תלמידי חכמים שבבבל היו יכולים לבוא לארץ ישראל כדי לקבל סמיכה ולסמוך אחרים. ומכיון שכן, הרי אין כל סיבה שבשלב מסויים יפסיקו לסמוך, ואם כן, תמוה ביותר כיצד ומתי נפסקה הסמיכה בישראל!?

ההנחה המקובלת היא - שהפסיקו לסמוך מפני גזירת המלכות. אמנם, על פי האמור לעיל אודות גודל חשיבותה של הסמיכה - לא יתכן לומר שמצד גזירת המלכות נפסקה הסמיכה בכל המקומות בפרק זמן אחד:

מובן וגם פשוט, שגם לאחרי גזירת המלכות שלא לסמוך - הרי מפני גודל החשיבות וההכרח שבענין הסמיכה, בודאי עשו חכמי ישראל את כל המאמצים האפשריים כדי להמשיך את קיומה של הסמיכה. ובאשר לפחד מפני גזירת המלכות - בודאי היו יכולים למצוא עצות לכך, כמו: לסמוך בחשאי, או בעיירה רחוקה ונדחת בארץ ישראל, ששם יש להניח שהמלכות לא תחפש אחר תלמידי חכמים שיכולים לסמוך כו', כי מקומם של החכמים - בישיבות המפורסמות, ששם מרביצים תורה לכל התלמידים, ולא בעיירה ופנה נדחת.

ועל פי זה : גם "בעת שחרבה ארץ ישראל ולא נשאר שם בית דין קבוע"^[12] - מסתבר לומר שהמשיכו עדיין לסמוך חכמים, וגם בזמן שהיתה גזירת המלכות - השתדל כל סמוך לסמוך אחרים באופן שלא יודע למלכות על כך.

ונמצא, שענין הסמיכה נמשך בכל הזמנים - בהתאם לשינויי הנסיבות : חכם סמוך שבזמנו ובמקומו היתה גזירת המלכות בתוקף יותר - לא היתה באפשרותו לסמוך כל כך, ואף על פי כן, יש להניח שהשתדל לסמוך אחרים ; וחכם סמוך שחי בתקופה ובמקום שהיה נקל יותר לסמוך - סמך רבים. וכיוצא בזה בנוגע לחילוק שבין מקום למקום.

...ועתה, לא נותר אלא לברר מהו הזמן המדוייק שבו נפסק לגמרי ענין הסמיכה.

...ובכן : רבים מן החוקרים האחרונים שעסקו בזמן ביטול הסמיכה, מביאים הוכחות להאריך את הסמיכה לכל הפחות עד לתקופת הגאונים !

ולא עוד אלא שמצינו מכתב של ר' אביתר^[13] שנכתב בשנת ד' אלפים תתנ"ד, ותוכנו - אודות אחדים שקיבלו סמיכה בימיו (והוא אחד מהם), וממשיך שם שאחד מהם הלך לחיפה לקדש את השנה !

ואף שבעל התורה שלימה מאריך לבאר שאין הכוונה לסמיכה וקידוש השנה ממש כו' - הרי אין כל הכרח לפרש כדבריו, ועל פי כל אריכות הדברים הנזכרים לעיל אודות גודל התמיהה שבענין ביטול הסמיכה, הרי אדרבה, מסתבר להאריך את זמן הסמיכה ככל האפשרי, עד שימצאו הוכחה ברורה שבתקופה מסויימת בודאי בטלה הסמיכה לגמרי בכל המקומות. ואפילו אם לא מצינו הוכחות ברורות לקיומה של הסמיכה בדורות מאוחרים יותר - הרי אדרבה : לא ראינו אינה ראייה^[14], שכן, הסברא נותנת שהסמיכה נמשכה זמן רב לאחר סוף חכמי הגמרא, כנזכר לעיל בארוכה.

ש"פ בראשית - ב' - ה'תשמ"ה

(תו"מ ע' 467)

[1] פינחס כז, יח.

[2] שם, כג.

[3] רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ד.

[4] רמב"ם שם רפ"א.

[5] ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ז. רמב"ם הל' ת"ת א, ב. הל' ת"ת לאדה"ז א, ח.

[6] משלי ג, כז.

[7] סנהדרין יד, א.

[8] הל' סנהדרין שם הי"א.

[9] ראה קונטרס הסמיכה שבסוף שו"ת מהרלב"ח.

[10] ראה ירושלמי חגיגה א, ח. רמב"ם שם ה"ח.

[11] סנהדרין שם. רמב"ם שם ה"ו.

[12] רמב"ם הל' קידוה"ח ה, ג.

[13] מכת"י הגניזה האנגלי הי"ד דף 458 - נעתק בתורה שלימה חי"ג ע' פה. חט"ו ע' 186

[14] ראה כתובות כג, א, זבחים קג, ב- במשנה. עדיות פ"ב מ"ב.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעיני הרב גבריאל נח זוגותו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו

שלמה נחמ"ה, צבייה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה